

МІЖРЕГІОНАЛЬНА
АКАДЕМІЯ УПРАВЛІННЯ ПЕРСОНАЛОМ

ОСВІТА У ХХІ СТОЛІТТІ: ШЛЯХИ РОЗВИТКУ

Випуск 5

*Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції
“Новітні освітні технології в контексті сучасних
глобалізаційних та інтеграційних процесів”
м. Київ, МАУП, 10 жовтня 2012 р.*

Київ
ДП “Видавничий дім “Персонал”
2013

*Схвалено Вченою радою Міжрегіональної Академії управління персоналом
(протокол № 9 від 31.10.12)*

Редакційна колегія:

*Подоляка А. М., д-р юрид. наук — головний редактор
Головатий М. Ф., д-р політ. наук, проф. — заступник головного редактора
Чернуха Н. М., д-р пед. наук, проф. — заступник головного редактора
Ігнатченко А. А., канд. техн. наук — відповідальний редактор*

Видання здійснене в рамках проекту
“Наукові праці МАУП”

**Освіта у ХХІ столітті: шляхи розвитку / МАУП. — К.: ДП “Видав-
О-72 ничий дім “Персонал”, 2010 —**

Вип. 5: Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції
“Новітні освітні технології в контексті сучасних глобалізаційних та інтегра-
ційних процесів”, м. Київ, МАУП, 10 жовт. 2012 р. / редкол.: А. М. Подоляка
(голов. ред.), М. Ф. Головатий (заст. голов. ред.), Н. М. Чернуха (заст. голов. ред.),
А. А. Ігнатченко (відп. ред.). — 2013. — 264 с. : іл. — Бібліогр. у кінці ст.

У збірнику подано статті учасників Міжнародної науково-практичної конференції
“Новітні освітні технології в контексті сучасних глобалізаційних та інтеграційних
процесів”, присвяченої найважливішій проблемі сьогодення — розвитку освіти в Украї-
ні. Статті охоплюють широкий діапазон наукових досліджень українських учених.

Для науковців, освітян, державних службовців, політиків, викладачів і студентів,
а також усіх, хто цікавиться розвитком української освіти.

ББК 74.04(4УКР)я43

І. М. Найдьонов

Педагогічна практика фахівця-магістра: проблеми, причини, шляхи оптимізації 80

Т. І. Науменко

Психолого-педагогічні моделі розумового розвитку дітей раннього віку 88

І. Г. Павленко

Сучасні підходи щодо формування толерантності майбутніх учителів 93

С. В. Павлюк

Зміни визначальних впливів на університети Європи 96

Л. О. Паславська

Традиції декоративно-ужиткового мистецтва у сучасній дизайн-освіті 99

С. Ф. Радзімовська

Інтеграційні процеси в освіті 103

В. В. Утвенко

Роль органів місцевого самоврядування України в управлінні освітніми закладами 107

О. В. Харченко

Особливості перекладу стилістичних засобів, що пов'язані з концептом “гроші” 112

Г. П. Щука

Етапи проведення порівняльно-педагогічних досліджень систем професійної туристської освіти 119

В. В. Баєв

Формування професійних компетенцій фахівців із стандартизації та сертифікації суб'єктів туристичної індустрії 121

Н. В. Головач

Заходи полегшення професійної адаптації студентів у вищому навчальному закладі 128

Є. Ю. Гончаренко

Проблематика перекладу рекламних текстів з німецької мови українською в контексті вивчення ділової іноземної мови 132

Д. Є. Денисенко, О. В. Мариненко

Необхідність викладання історичних дисциплін на юридичних факультетах майбутнім спеціалістам 136

О. А. Корман

Центри сімейного консультування, як інструмент роботи з молоддю та батьками 140

Г. А. Костенко-Костейчук,

М. А. Дегтяренко
Проблеми вітчизняної освіти та Болонський процес 145

О. В. Котеньова, А. Ю. Батрак

Ефективність застосування мультимедійних технологій у процесі викладання правових дисциплін у ВНЗ 148

Магеррамзаде Алібала

Саттар огли
Аналіз впливу сучасної світової кризи на реальну економіку 151

О. М. Масловська

Роль мультимедіа ресурсів в Україні як сучасний засіб навчання 158

І. О. Проценко

Трансформація інститутів державної влади в контексті проблем освітньої політики 163

С. І. Слободян, Л. Г. Крамаренко

PR в інноваційному розвитку як суспільний престиж наукової діяльності 167

АНАЛІЗ ВПЛИВУ СУЧАСНОЇ СВІТОВОЇ КРИЗИ НА РЕАЛЬНУ ЕКОНОМІКУ

Освіта у XXI столітті: шляхи розвитку, вип. 5, 2013, 151—157

Перші ознаки фінансової кризи спостерігалися у США 2007 р. в іпотечних зобов'язаннях, що поступово, упродовж майже року, призвело до охоплення усе спорідненіших фінансових ринків найпотужнішої країни світу, а вже на початку осені 2008-го почалося швидке “інфікування” фінансових систем інших країн світу. При цьому були задіяні майже усі канали трансмісії кризових процесів: загальні зовнішні шоки та подібність макроекономічних умов (фінансових, торговельних, психологічних та політичних).

Про неминучість виникнення фінансової кризи попереджали світову спільноту зарубіжні та вітчизняні науковці. Як зазначав професор А. С. Гальчинський: “Останні 15—20 років свідчать, що світова фінансова система потрапила у зону найбільш інтенсивних потрясінь. Якщо уважно проаналізувати процеси, що відбувалися в зазначений період, то легко можна зробити висновок: по суті, криза 2008—2009 рр. не могла бути несподіваною. Про відповідні структурні дисбаланси постійно сигналізували світові фінансові ринки” [1].

Про ймовірність глобально-го масштабу фінансової кризи свідчили й сигнали з фондових ринків. Так, наприклад, ще наприкінці лютого 2007 р. відбувся обвал фондових бірж Китаю — індекси фондового ринку тоді досягли максимуму падіння, починаючи з 18 лютого 1997 р. (індекс Shanghai and Shenzhen 300 впав на 9,2 %, а індекс Shanghai Composite — на 8,8 %). Це падіння ринку КНР відбулося наступного дня після досягнення основним індексом Shanghai Composite історичного максимуму в 3000 пунктів.

Незабаром, 9 серпня 2007 р., французький BNP Paribas відчув складнощі під час оцінки активів своїх фондів, що інвестувались у цінні папери, і зробив заяву про припинення їхньої роботи. До цього моменту деякі хеджінгові фонди, що інвестували в облігації і були забезпечені іпотечними кредитами класу subprime, уже зіштовхнулися із проблемою ліквідності. По суті, оцінки їхніх активів виявилися “дутими”, та такими, що не підтверджувалися ринком. До певного часу це створювало проблеми лише для їхніх власників та інвесторів. А повідомлення фран-

цюзького банку відіграло роль спускового механізму до суттєвих зрушень у світових фінансах і економіці загалом.

Фондові біржі почали втрачати капіталізацію, і унаслідок паніки серед інвесторів значні кошти почали вкладатися у біржові товари, що викликало підвищення цін на сировину, енергоносії, продукти харчування і стрімке зростання світової інфляції. У підсумку за минулий рік нафта подорожчала майже на 63 %.

Фінансові установи почали заявляти про багатомільярдні списання своїх активів. Так, Citigroup списав понад 50 млрд дол., а суми списання Merrill Lynch і найбільшого європейського інвестиційного банку UBS майже дорівнювали власному капіталу цих установ.

Із метою компенсації нестачі ліквідності було залучено 354 млрд дол., зокрема з азіатських суверенних інвестиційних фондів, що викликало політичне напруження в країнах-реципієнтах.

Активна фаза світової фінансової кризи, як відомо, розпочалася 7 вересня 2008 р. з оприлюдненням заяви про запровадження тимчасового державного керування у двох найбільших іпотечних компаніях США Fannie Mae і Freddie Mac.

Центробанки найбільших країн світу в цих умовах терміново проводили багатомільярдні валютні інтервенції на своїх ринках із метою не допустити розповсюдження кризи. Заходи щодо підтримання ринку першими почали центральні банки азіатських країн, зокрема, Банк Японії виділив на підтримку ліквідності 25 млрд дол.

Таким чином, кризові процеси, що вразили епіцентр світової фінансової системи, під час якого особливо постраждали потужні ТНБ і міжбанківські грошові ринки, перш за все у США та Великій Британії, почали розповсюджуватись “ушир” і “углиб” світової фінансової системи, охоплюючи усе більше фінансових ринків у різних регіонах світової економіки.

Із відтоком ліквідності й списанням проблемних активів під час криз у світовій фінансовій системі починають виявлятися махінації у вигляді фінансових пірамід типу “схеми Понці”, які раніше прикривалися значними обсягами капіталу. Це відбувається під дією таких взаємозалежних чинників: 1) втрати довіри; дія шахрайських схем, що ґрунтуються на залученні коштів вкладників, отриманих завдяки обіцянкам завищених відсотків, причому серед вкладників зустрічалися не тільки фізичні особи, а й міжнародні банки, великі інвестиційні, благодійні й пенсійні фонди; 2) відтоку вкладників / інвесторів, який відбувається в умовах масового відкликання депозитів із різних фінансових установ, у підсумку, оскільки нові вкладники не приходять, джерело виплати високих доходів вкладникам, що прийшли раніше, зникає.

Це викликало у влади США, яка раніше мало уваги приділяла подібним розслідуванням, бурхливу діяльність із розслідування махінацій у фінансових інституціях.

Серед фундаментальних чинників швидкого розгортання сучасної світової фінансової кризи слід назвати:

- гнучкість та асиметричний характер грошово-кредитної політики провідних країн, що перетворилася на глобальне явище;
- різке загострення глобальних дисбалансів;
- ускладненість нових структурованих фінансових інструментів;
- надмірна упевненість у надійності рейтингів, що надаються міжнародними рейтинговими агенціями.

Розглянемо асиметричність грошово-кредитної політики, яка втілюється у встановленні низьких ставок за короткостроковими та довгостроковими кредитними зобов'язаннями. Низький рівень відсоткових ставок в умовах незначної волатильності та невеликої ризикової премії прискорюють пошук об'єктів розміщення капіталу з метою отримання доходів і збільшують ризикованість операцій. У багатьох країнах, зокрема Україні, також виникали “бульбашки” на ринку нерухомості. З іншого боку, з метою уникнення надмірного припливу короткострокового капіталу переважна більшість країн із ринком, що формується, протидіяли зростанню валютного курсу національних валют шляхом утримання відсоткових ставок на достатньо низькому рівні. На додаток — надмірний рівень глобального нагромадження інвестицій вірогідно також вплинув на надто низький рівень реальних довгострокових відсоткових ставок. Отже, з макроекономічного погляду, тривалий період “дешевих” грошей у глобальному масштабі та спрощені процедури

одержання кредитів, що спостерігалися з початку 2002 р., спричинили різке зростання глобальних обсягів кредитування. Як наслідок, за словами російського дослідника М. М. Мусіна, “... обсяг піраміди запозичення перевершив усі розумні межі і сьогодні не має необхідного забезпечення. При існуючих цінах в усьому світі не знайти стільки матеріальних ресурсів і послуг, скільки необхідно для натурального покриття всього обсягу наявних запозичень” [2].

Іншою передумовою стрімкого розгортання сучасної світової фінансової кризи можна вважати різке загострення глобальних дисбалансів. Стрімке зростання дефіциту поточного балансу епіцентру кризи — США — фінансувалося, головним чином, азійськими країнами, що мали постійний профіцит торговельного балансу завдяки накопиченню масштабних валютних резервів.

Варто звернути увагу на те, що найбільшими покупцями цінних паперів Міністерства фінансів США були в той період Народний банк Китаю й ЦБ Японії, які разом забезпечували покриття майже 45 % поточного дефіциту розрахунків США. Серед основних мотивів накопичення масштабних доларових резервів у країнах КРФ, що розглядалися як основне джерело фінансування дефіциту, слід назвати такі: 1) ЦБ КРФ прагнули протидіяти завищенню валютного курсу національної валюти за допомогою нарощування резервів у іноземній валюті; 2) країни-експортери швидко накопичували резерви у доларах США, які потрібно було інвестува-

ти. На глобальному рівні такі резерви в іноземній валюті головним чином вкладалися в державні цінні папери, сприяючи зниженню відсоткових ставок за довгостроковими кредитними зобов'язаннями.

Криза споживчої довіри на тлі подальшого зниження ділової активності, зростання безробіття, падіння платоспроможності на головних ринках підсилили негативні тенденції у світовій економіці. Внутрішній споживчий ринок епіцентру кризи — США, який упродовж останніх 25 років був локомотивом світової економіки, перестав бути таким. Уперше з 1991 р., на тлі збільшення безробіття й жорсткості умов кредитування, припинилося зростання споживчих видатків у США. Проблема, як її сформулював редактор часопису “Newsweek” Ф. Закарія, полягає у тому, що “Сполучені Штати і деякі інші західні держави споживали занадто багато — набагато більше того, що вони виробляли, — й покривали різницю величезними позиками. Америка витратила занадто багато запозичених коштів — приблизно 10 трильйонів доларів” [3]. Сьогодні ситуація кардинально змінилася.

Зменшення споживчого попиту та скорочення кредитування викликало хвилю банкрутств і масових звільнень, що, у свою чергу, спричинило новий виток падіння попиту, і відповідно подальший спад виробництва та зростання безробіття.

Із моменту посилення кризи в середині вересня 2008 р. стало вже очевидно, що напруга у фінансовому секторі поширюється на реальну економіку. Жоден регіон світу не

зміг протистояти всеосяжній глобальній кризі. Значною мірою від економічних потрясінь постраждали й країни всіх регіонів.

Сьогодні є беззаперечним той факт, що у глобальній економіці розпочалася найгірша рецесія з моменту 1983 р. Тривале зниження ВВП було зафіксовано в таких промислово розвинених країнах, як Японія і США, а також у низці окремих країн ЄС: Італії, Німеччині, Іспанії, Швеції й інших.

Жорсткість умов кредитування й фактичне збереження на колишньому рівні вартості кредиту для домогосподарств і фірм, незважаючи на різку лібералізацію монетарної політики, сформували загальну думку про те, що монетарна політика не є ефективною в умовах сучасної фінансової кризи. Так, наприклад, П. Кругман виклав цю точку зору у своїй колонці у “Нью-Йорк Таймс”: “Ми вже, однак, перебуваємо у тому стані, який я називаю депресивною економікою. Під цим я розумію стан, який нагадує те, що відбувалося в 1930-х рр., коли звичайні інструменти монетарної політики, насамперед, здатність ФРС накачувати економіку, скорочуючи відсоткові ставки, втратили свою дієвість” [3].

Наприкінці 2008 р. в США було відзначено також рекордне за останні 28 років падіння споживчих видатків на 3,1 % завдяки придбання товарів тривалого користування, таких, як машини, меблі й електроприлади, витрати на будівництво. Обсяг промислового виробництва в США у серпні 2008 р. зменшився на 1 %, у вересні на 2,8 %, що стало максимальним падінням із 1974 р.

Спад житлового будівництва, викликаний кризою на ринку житла, спочатку призвів до вповільнення темпів зростання американського ВВП, уперше за останні роки скоротилася зайнятість. Найбільше робочих місць було втрачено в будівництві, промисловості, на транспорті й у держустановах.

Згідно з даними Eurostat ВВП 27 країн ЄС у третьому й четвертому кварталі 2008 р. знизився на 0,2 % [4] і 1,9 % [5] відповідно. ВВП ЄС у першому кварталі 2009 р. скоротився на 2,5 % порівняно з попереднім кварталом, або на 5 % у порівнянні з тим самим періодом 2008 р. [6]. Таким чином, економіка держав Євросоюзу в січні-березні 2009 р. продемонструвала найвищі темпи падіння за весь період економічної кризи.

Падіння ВВП країн Єврозони в другому й третьому кварталах 2008 р. становило 0,2 % [7] у річному обчисленні, а в четвертому кварталі воно досягло 1,8 %. У першому кварталі 2009 р. спад у зоні обігу євро став рекордним не тільки з моменту її створення — ВВП скоротився на 2,5 % або 4,9 %, порівняно з аналогічним періодом 2008 р. [8].

Способи, які використовували європейські країни для протистояння світовій фінансовій кризі, призвели до деформації проекту “зони євро”. Більшість країн, у яких використовувалось євро, почали порушувати загальні правила і застосовувати невідповідні їм практичні кроки, у той час як основою всього проекту “зони євро” є відповідність цим загальним правилам.

Різке зростання дефіцитів державних бюджетів промислово роз-

винених країн, насамперед, зумовлене прийняттям великих за обсягами державних програм із стимулювання економік. Так, лише країнам G-20 криза обійшлася у більш ніж 10 трлн дол., із яких 9,2 трлн дол. припадає на розвинені країни. Фінансовий сектор одержав прямі впливання в 1,1 трлн дол. На викуп фінансових структур уряди витратили біля 1,9 трлн дол., на забезпечення ліквідності — 2,5 трлн дол., на надання гарантій — 4,6 трлн дол. Відповідно до доповіді СЕФ про глобальні ризики, опублікованої в січні 2009 р., ризик серйозних бюджетних криз у промислово розвинених країнах збільшився у два-три рази.

Так, за підсумками 2009 р., дефіцит у країнах “двадцятки” у середньому складав 10,2 % від ВВП в 2009 р. Це найвищий показник для більшості країн із часів Другої світової війни, відзначає МВФ. Найбільший дефіцит у 2009 р. був у США (13,5 % від ВВП), Великій Британії (11,6 %) і Японії (10,3 %).

Масовим явищем у розвинених країнах стало уповільнення інфляції, і навіть падіння цін виробників. Світова рецесія, як наслідок світової фінансової кризи, призвела до скорочення споживчих цін у країнах, що входять до Організації економічного співробітництва та розвитку (ОЕСР).

У США зниження споживчих цін стало рекордним за 61 рік: споживчі ціни в жовтні 2008-го знизилися на відсоток, що стало рекордним падінням із 1947 р., з моменту започаткування статистичного спостереження, інфляція сповільнилася до 3,7 % в річному розрахунку (вже у

вересні цей показник складав 4,9 %). Ціни виробників у США знизилися на 2,8 %, що також було максимальним зниженням з 1947 р. Причиною цього стало падіння цін на нафту, що у жовтні 2008 р. зменшилися майже удвічі.

У зоні ЄС попит на товари знижувався через скорочення кредитування та сповільнення темпів зростання доходів населення. Крім того, європейські виробники отримали можливість зменшити витрати у результаті стрімкого падіння цін на сировину та енергоносії. Наприклад, із липня до листопада 2008 р. нафта подешевшала вдвічі — до 60–70 дол. за барель. Реальні ціни на товари у національній валюті на початку 2008 р. продемонстрували зростання від 75 до 150 %, а згодом різко впали.

Найдраматичніша ситуація під час початку кризи склалася у Східній Європі, оскільки до початку кризи в багатьох країнах регіону спостерігалися значні фінансові дисбаланси. Поглиблення інтеграції та припливи капіталу у значних розмірах викликали нові фактори вразливості. Приплив сприяв формуванню значного рівня зовнішньої заборгованості та надмірного дефіциту поточного рахунку в деяких нових країнах — членах ЄС. Унаслідок більших розмірів дефіциту рахунку поточних операцій і перегріву економіки багато країн регіону виявилися вразливими перед раптовим відтоком капіталу й ослабленням попиту на їхню експортовану продукцію.

Внаслідок загострення проблеми ліквідності, економічного спаду в регіоні й девальвації багатьох національних валют почала швидко зрос-

тати частка проблемних кредитів прибалтійських держав, Угорщини, Румунії й України.

Населенню країн, що розвиваються, доводиться долати наслідки двох масштабних зовнішніх шоків — спочатку різкого зростання цін на продукти харчування й паливо, а потім фінансової кризи, що хоча й послабила напруженість на ринках сировини, але випробовує на міцність банківські системи й загрожує скороченням робочих місць в усьому світі. Через різке зростання цін на продовольство й паливо в першій половині 2008 р. споживачі в країнах, що розвиваються, мали додаткові видатки в обсязі приблизно 680 млрд дол., а 130–155 млн людей знову виявилися за межею бідності.

Під час гострої нестачі коштів економіки країн, що розвиваються, постраждали від відтоку капіталу, виведеного з-під національного оподаткування, в офшорні зони. Втрати країн, що розвиваються, через втечу капіталу в офшорні банки перевищили розмір допомоги, наданої їм іншими державами.

Під час глобальної кризи деякі країни робили закритими свої ринки, що призвело до небезпечних наслідків для світової економіки, а зусилля у відновленні світової економіки ставали менш ефективними. Як показав час, розраховуючи на короткостроковий ефект, країни ризикували і лише збільшили тривалість і масштаб рецесії.

Як відзначив у своєму дослідженні Г. І. Мерніков, “світова фінансова криза засвідчила трансформацію світової геоекономічної парадигми — тренд всеосяжної глобалізації

змінюється державним протекціонізмом. Національні уряди поступово повертають собі місію ключового актора на світовому ринку товарів і послуг” [9].

Таким чином, більшість країн світу для спасіння своєї економіки фактично займалися огороженням її від зовнішньої конкуренції в умовах кризи.

Підсумовуючи вищенаведене, слід наголосити про сутнісну асиметричну багаторівневість та асинхронність поширення світової фінансової кризи на всі ланки світової економіки, що, у свою чергу, зумовлює необхідність зміни сталої парадигми функціонування світової фінансової архітектури.

Література

1. Гальчинский А. С. Кризис и циклы мирового развития / А. С. Гальчинский. — К.: АДЕФ-Украина, 2010. — С. 62.
2. Мусин М. М. Финансовая разведка знает все / М. М. Мусин. — М.: Эксмо; Алгоритм, 2009. — С. 108.
3. *Writing the Rules for a New World* [Electronic resource] // Newsweek. Special Issue. — 2008. — December. — P. 8. — Mode of access: <http://econ.worldbank.org/WBSITE/EXTERNAL/EXTDEC/0,,contentMDK:22446906~pagePK:64165401~piPK:64165026~theSitePK:469372,00.html>
4. *Writing the Rules for a New World* [Electronic resource] // Newsweek. Special Issue. — 2008. — December. — P. 8. — Mode of access: <http://econ.worldbank.org/WBSITE/EXTERNAL/EXTDEC/0,,contentMDK:22446906~pagePK:64165401~piPK:64165026~theSitePK:469372,00.html>. С. 2.
5. Eurostat. Newsrelease euroindicators. — 2009. — November, 13 (No 161). — P. 2.
6. Eurostat. Newsrelease euroindicators. — 2010. — March, 4 (No 34). — P. 3.
7. *Writing the Rules for a New World* [Electronic resource] // Newsweek. Special Issue. — 2008. — December. — P. 8. — Mode of access: <http://econ.worldbank.org/WBSITE/EXTERNAL/EXTDEC/0,,contentMDK:22446906~pagePK:64165401~piPK:64165026~theSitePK:469372,00.html>. P. 2.
8. Eurostat. Newsrelease euroindicators. — 2009. — November, 13 (No 161). — P. 2.
9. Мерніков Г. І. Світова фінансова криза як фактор геополітичних і гео-економічних змін / Г. І. Мерніков // Стратегічна панорама. — 2009. — № 4. — С. 62.